

FOTOGRAFIE Kunstencentrum Marres in Maastricht presenteert onderzoek Arjan de Nooy naar onbekende fotografen

Eline, een 'straatfotografe' van stand

Eline Portman uit Valkenburg fotografeerde toevallige passanten in het Geulstadje. Ze is een van de drie onbekende fotografen die Marres presenteert.

door Caspar Cillekens

Binnen de moderne fotografie in Nederland spelen vrouwen een belangrijke rol. In de kunstzinnige fotografie zijn het vooral vrouwelijke fotografen zoals Rineke Dijkstra die aan de weg timmeren.

In de negentiende eeuw waren vrouwen eerder uitzondering dan regel in de nog jonge fotografie in Nederland. Eline Portman uit Valkenburg behoort tot dat selecte gezelschap, is de stelling van Arjan de Nooy die op verzoek van kunstencentrum Marres in Maastricht een drietal onbekende Nederlandse fotografen presenteert.

Eline fotografeert vooral inwoners van het Geulstadje en toevallige passanten, onder wie – naar de foto's te oordelen – ook welgestelde toeristen die in de negentiende eeuw in toenemende mate het kuuroord frequenteren. De compositie van de foto's is eender. Portman neemt steevast dezelfde afstand tot haar onderwerp in acht. Haar werk vertoont volgens De Nooy een overeenkomst met dat van de beroemde Duitse fotograaf August Sander (1876-1964) die met zijn reeks *Menschen des 20. Jahrhunderts* een staalkaart van de Duitse bevolking probeerde te maken. Eline Portman (1879-1928) krijgt belangstelling voor fotografie wanneer haar man, de architect Johan Portman, een camera aanschaft. Aanvankelijk fotografeert ze vooral in dienst van haar mans werk, van af 1905 opereert ze als 'straatfotograaf' in Valkenburg. Als de Eerste Wereldoorlog uitbreekt, blijven de (Engelse) toeristen weg uit het kuurstadje en geeft Eline het fotograferen op. De Nooy, chemicus van huis uit, is een verzamelaar die stad en streek

Van links boven met de klok mee: zoutdruk van Pauw, twee portretten van Eline Portman, zoutdruk en landschapsfoto Théophile de Bock.

foto's Marres

afstroopt op zoek naar fotocollecties. De Nooy's onderzoeksmethode, waarmee hij het werk van tientallen min of meer onbekende Nederlandse fotografen bij elkaar heeft gebracht, is de rode draad in de tentoonstelling *Beyond the Amateur - A Collector's Perspective on the History of Photography* in Marres. De tentoonstelling past in het project over 'De verzamelaar' dat bij Marres al enige jaren loopt. Deze expositie laat zien hoe de methodiek van een verzamelaar (De Nooy) geleid heeft tot de ontdekking van oeuvres van onbekende fotografen en de geschiedschrijving

over fotografie in Nederland op z'n kop gezet heeft. Sinds De Nooy's publicatie vorig jaar van *De facto - Een geschiedenis van de Nederlandse fotografie* staan bestaande interpretaties op de tocht. Een van de centrale stellingen van De Nooy is dat niet Nicéphore Niépce, noch Louis Daguerre en evenmin Henry Fox Talbot de uitvinder van de fotografie is, maar Adriaan Pauw. Tien jaar heeft De Nooy gewijd aan het onderzoek naar de door hem op een Haagse antiekmarkt aangetroffen zoutdrukken van Adriaan Pauw (1765-1792). Pauw, assistent van de Leidse botani-

cus Sebald Brugmans, had tot taak het catalogiseren van door Brugmans verzamelde planten. Volgens De Nooy heeft Pauw rond 1790 de zoutdruk, een fotografisch procedé, ontwikkeld waarmee hij de objecten van zijn baas gemakkelijker kon documenteren. In Marres zijn twee van deze zoutdrukken, afgedrukt op geschept lompenpapier, te zien. De derde onbekende fotograaf die De Nooy presenteert is Théophile de Bock (1851-1904), een schilder uit de Haagse School die landschapsfoto's maakte als documentatie voor zijn landschapsschilderijen. De Bocks albuminedrukken

doken recent in het archief van de Haagse Kunstkring op. Volgens De Nooy is De Bock een van de weinige landschapsfotografen uit de negentiende eeuw. Op de bovenste verdieping presenteert Marres een dwarsdoorsnede uit de foto's die De Nooy door de jaren heen verzameld heeft. De bezoeker kan op basis van dit materiaal zelf een beetje De Nooy spelen en zijn eigen imaginaire collectie samenstellen. In ieder mens zit wel een verzamelaar. *Beyond the Amateur - A Collector's Perspective on the History of Photography*. Marres. Nog te zien t/m 30-5.